

Boer en edelman : tooneelspel in vijf bedrijven : en zeven afdeelingen- J.J. Cremer (toneelstuk).

Handschrift gedateerd Den Haag, 23 mei-30 juli 1864. Fol. 2-54: oorspronkelijke handschrift. Fol. 62-111: afschrift. Fol. 55-61 en 112: aanvullingen en correcties. Bijgevoegd (niet gefolieerd): F.J.v.P.v.W., Klarenbeek. Franstalig gedicht, gedateerd september 1871, gedrukt, 2 fol. K; Het oorspronkelijke handschrift is gedateerd 23 mei-21 juli 1864, het afschrift 30 juli 1864. Handschrift in de Koninklijke bibliotheek. 163 fol. Cahier (fol. 62-111) en losse bifolia en enkelbladen.

Handschrift vertaling: "Paysan et gentilhomme: Comédie en cinq actes et sept tableaux". Gedateerd Den Haag, 5 sept. 1865. Vertaling door de auteur van Boer en edelman (1864); vgl. 134 B 11 / 57 Doorgefolieerd van 1 t/m 81. In 1952 gekocht van Antiquariaat Gijsbers en Van Loon te Arnhem (cat. 84, nr. 18). 2 dln., 48, 33 fol. Aanvraagnummer: KW 134 B 11 / 62. Aanvraagnummer: KW CREM 5. Microfilm, niet uitleenbaar

1e druk in Geïllustreerd stuivers magazijn, Den Haag: Gebr. Belinfante, 1869. Blad 1 en 2.

2e druk: Den Haag : Gebroeders Belinfante uitgevers, 1874. 112 p.

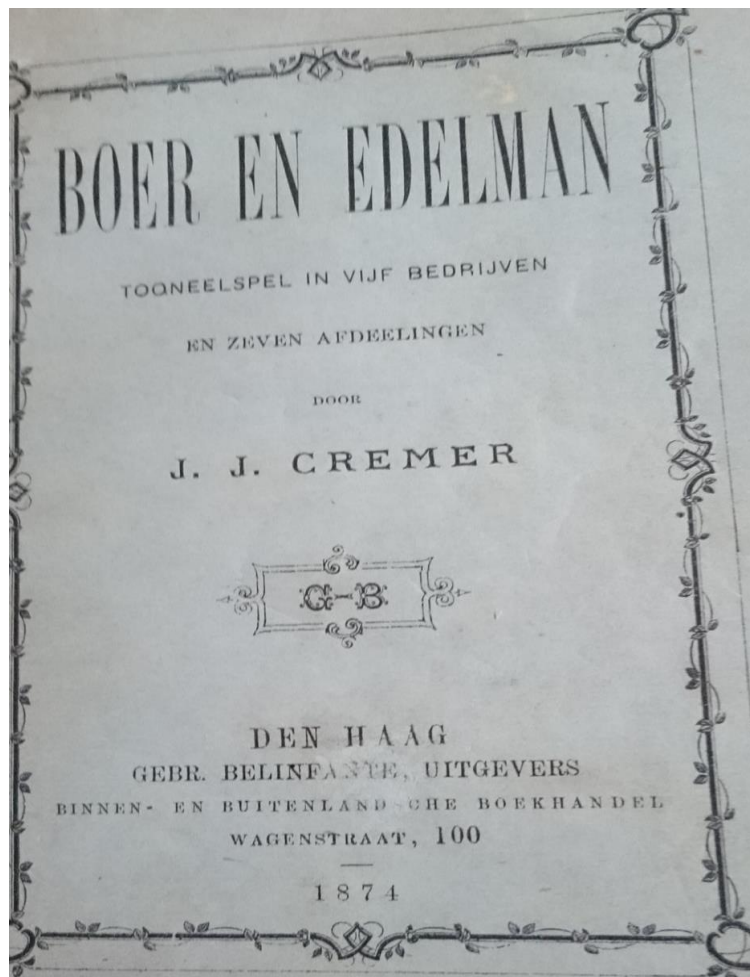
3e druk in: Romantische werken, deel 4. Leiden : D. Noothoven Van Goor, 1878. p. 165-272.

4e druk in: Emma Berthold en Boer en edelman. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca.1888]. 2e druk. p. 93-184. Vijftig-cents-editie, no. 23.

5e druk in: Emma Berthold en Boer en edelman. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [ca. 1908]. 3e druk. p. 93-184. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

6e druk in: Emma Berthold en Boer en edelman. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [ca. 1908]. 3e druk. p. 93-184. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers. (n.b. 2x 3^e druk).

7e druk in: Emma Berthold en Boer en edelman. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., ca. 1938. 4e druk. p. 93-184. Romantische werken .

Algemeen handelsblad, 28 december 1864:

SCHOUWBURGEN, CONCERTEN, ENZ.

STADSSCHOUWBURG. Directie van Roebol, Tjasink en Peter
 Woensdag 28 Dec. (N°. 57 Abonn.) *Judith*, drama in 5 taf. van Pa
 Giacometti, voor het Nederlandsch tooneel bewerkt door Lambert
 Bègues. Gevolgd door eene 11de voorstelling van: *De Schaking*, nieuw
 com. bullet-pantomime in 3 bedr. of 4 taf., door A. P. Voitus van
 Hamme. (7 Ure.) Het voorstuk eindigt ten 10 Ure.

Donderdag 29 Dec. Hoogduitsche Opera-Voorstelling door het gezelschap van den Heer Arthur Deetz. Gastvoorstelling van den Heer Colomann Schmidt, van het Koninklijk Hof-Theater te Berlijn en van Mej. Auguste Brenken, van het Groot-Hertogl. Hof-Theater te Carlsruhe. *Die Stumme von Portici*, groote Heroïsch en Romantische opera in vijf bedrijven, van Scribe en Delavigne. Muziek van Auber. De Heer Colomann Schmidt, Masaniello; Mej. Brenken, Elvire. De pause na het vierde bedrijf. (Aanv. 8 ure.)

Prijzen der Plaatsen: Balcon *f* 3; Loge *f* 2.50; 1ste Amphitheater *f* 2; Parterre en verdere Plaatsen gelijk zij waren.

In studie: *Boer en Edelman* door J. J. Cremer en: *De Bruid daar boven* door Multatuli, beide oorspronkelijke werken nooit op eenig tooneel vertoond.

Oprechte Haarlemsche courant, 10 januari 1865:

NEUWE SCHOUWBURG IN DE ST. JANSSTRAAT
te HAARLEM.
 Directie **ROOBOL, TJASINK en PETERS,**
 op *Vrijdag 20 Januarij 1865.*

BOER EN EDELMAN.
 Oorspronkelijk Tooneelspel in vijf bedrijven of zeven afreelen, door J. J. **CREMER**
 Gevolgd door:

De Hulpmiddelen van Jonathas
of de Knecht van twee Meesters.
 Vaudeville in één bedrijf, naar het Fransch.
Aanvang ten zeven ure.

PRIJZEN DER PLAATSEN:
 Balcon *f* 2; Eerste Loge *f* 1,80; Tweede Loge *f* 1,50,
 Amphitheater en Bak *f* 1; Gaanderij *f* 0,40.
 NB. Plaatsen zijn dagelijks te bespreken aan den Schouw-
 burg, tegen 10 cents extra per plaats, van 's morgens 10
 tot 3 ure.

Algemeen handelsblad, 13 januari 1865. Premiere in Amsterdam:

Wij vestigen de aandacht van het publiek er op, dat aanstaanden
 Zaterdag een oorspronkelijk stuk, getiteld: **Boer en Edelman**, voor het
 eerst in den grooten schouwburg wordt opgevoerd, en dit te meer,
 dewijl het eene pennevrucht is van den begaafden Novellenschrijver
 Cremer, die herwaarts gekomen is om bij de repetitien tegenwoordig
 te zijn. De naam des schrijvers belooft eene belangrijke voorstelling.

Algemeen Handelsblad, 16 januari 1865:

In het zangspel *Orpheus* beklagt Bacchus zich bij Jupiter er over, dat de menschen kinderen een drank hebben uitgevonden, „grog” genaamd, welke bestaat uit rum, suiker en kokend water, en dat zij door het gebruik daarvan zijn zuiveren, onvervalschten wijn ter zijde beginnen te stellen; ten slotte bekent Bacchus echter zelf, dat zoo'n mengseltje dan toch ook eigenlijk zoo kwaad niet smaakt. De woorden van Bacchus schoten ons te binnen, madat wij gisteren avond kennis gemaakt hadden met het tooneelspel van den Heer **Cremor**: *Boer en Edelmaan*. In het mengsel van den Heer **Cremor** is rum aanwezig, want hier en daar heeft het een opwekkenden en prikkelenden smaak; de suiker heeft hij niet gespaard, daar hij weet dat het niet slechts de kinderen zijn, die veel daarvan houden; maar een voornaam bestanddeel is — water; hoewel de Heer **Cremor** ditmaal dus geen onvervalschten wijn geschonken heeft, begrijpen wij echter zeer goed dat zoo'n mengseltje menigeen toch eigenlijk zoo kwaad niet smaakt. En dat is dan ook gisteren avond het geval geweest; het publiek heeft den schrijver ten toonele geroepen en hem toegejuicht toen hij verscheen. Dat deed ons genoeg; de Heer **Cremor** is een man van talent; daarvan heeft hij ook in zijn *Boer en Edelmaan* bewijs geleverd, al is een tooneelspel geene novelle en al gelijkt zijn stuk meer op de laatste dan op het eerste. Er is beweging en oorspronkelijkheid in; hij heeft het leven, het karakter, den toon van het platteland bestudeerd niet alleen, maar bezit ook het vermogen het weder te geven, al doet hij het in zijn *Boer en Edelmaan* niet in den concreten vorm, die een eerst vereischte is op het tooneel. Wij betreuren het dat de arbeid van den Heer **Cremor** niet in druk is verschenen; want hoewel wij den indruk dien het stuk na eene enkele voorstelling op ons gemaakt heeft, hebben medegedeeld, zouden wij ons gaarne in de gelegenheid hebben gesteld gezien, om het op ons gemak te lezen. Na de vermelding dat wij niets hebben dan lof, grooten en welverdienden lof voor de opvoering in haar geheel en voor de Dames Kleine, Coenen en v. d. Finck en de Heeren Tjasink (uitstekend in het karakter van Peter Michels) Roobol en Kistemaker in het bijzonder, eindigen wij voor heden; in onze volgende Zondags-editie zullen wij, na nog eene opvoering te hebben bijgewoond, trachten onzen lezers eenig denkbeeld van dit stuk te geven.

Algemeen Handelsblad, 23 januari 1865:

CONCERT EN TOONEELNIEUWS.

AMSTERDAM, Zondag 22 Januarij.

STADS-SCHOUWBURG. Indien wij de strekking van het tooneelspel: *Boer en Edelman*, van den Heer J. J. **Cremer** goed hebben begrepen, dan heeft de schrijver daarin willen aantonen, dat de adel van den geest en van het genie ver staat boven dien van geboorte of van geld. Dat is een juist denkbeeld en het zal wel niemand in de gedachte komen het tegendeel te beweren. Om zijne stelling te bewijzen laat de Heer **Cremer** de volgende hoofdpersonen optreden: Peter Michels van 't Haverveld, een schatrijken boer, trotsch op zijn geld, verwaand, dom en sluw; den baron van Heidenhoeve, een man vol adeltrots, maar tevens van be-
 < having, streng gesteld op uiterlijke vormen; zijn zoon Oscar, een jongeling, dweepende met de kunst; het is intusschen niet duidelijk of hij dweept met de kunst uit liefde tot de kunst, dan omdat hem de geestvermogens ontbreken zich die bekwaamheden eigen te maken, welke zijn vader vordert, dat hij verwerven zal, om den rang en stand van het geslacht der van Heidenhoeve op te houden. Thijs, bijgenaamd de rijmer, een wel wat waanwijze, maar eerlijke boerenzoon. Jonker Wolkenheuvel, een *mauvais sujet* en dat nog wel zonder geld. Elsje, dochter van Michels van 't Haverveld, eene boerendeern tamelijk ijdel; zij bemint Thijs maar is eierzuchtig en van meening dat de titel van barones haar wel voegen zou. Elmire, een nichtje van den baron, een lieftalig en edelaardig meisje. Of zij op haren neef Oscar al dan niet verliefd is, en of deze haar bemint, blijkt niet duidelijk en wordt door de ontkenning twijfelachtig.

Na deze voorstelling der personen willen wij zoo kort mogelijk hunne handelingen nagaan. In het eerste bedrijf, op eene boerenkermis, welke

Nieuwe Rotterdamsche Courant, 10 februari 1865:

— Ten bewijze hoezeer het tooneelstuk *Boer en Edelman*, van den heer J. J. **Cremer** aan het kunstminnend publiek voldoet, meldt men ons uit Amsterdam, dat de auteur, die bij de zesde opvoering tegenwoordig was, na afloop der voorstelling, even als bij de eerste opvoering, met een daverend applaus werd ten tooneele geroepen, terwijl het stuk in het begin der vorige week nu reeds voor de zevende maal ten aanschouwe van een zeer talrijk gehoor is ten tooneele gebracht.

Arnhemsche courant, 7 maart 1865:

* Naar wij vernemen zal, indien de schouwbur-
gen aanstaanden donderdag heropend mogen wor-
den, dien avond hier worden opgevoerd, *de Speler*,
van Iffland, of wel het drama van Multatuli *de*
Bruid daar boven, terwijl wij met genoegen kunnen
berigten, dat het vooruitzicht bestaat, dat ook nog
in den loop van dit seizoen zal worden opgevoerd
het oorspronkelijk stuk, *Boer en Edelman*, van on-
zen voormaligen stadgenoot, den heer J. J. **Cremer**.

Utrechtsch provinciaal en stedelijk dagblad, 28 januari 1867:

Utrechtsche Schouwburg:
Met toestemming van het Hoofd van het Pl. Best.
De Tooneelisten onder directie van J. EDUARD
DE VRIES zullen de eer hebben te geven:
Op Donderdag 31 Januarij 1867,
No. 1 in het Abonnement,
BOER EN EDELMAN.
Tooneelspel in 5 Bedrijven of 6 Tafereelen
met een Naspel door J. J. **CREMER**.
De gewone Pauzering na het Vijfde Tafereel.
Aanvang ten **ZEVEN** ure.

Rotterdamsche courant, 29 januari 1867:

SCHOUWBURG.
DINGSDAG 29 JANUARIJ 1867:
Boer en Edelman, Tooneelspel in 5 Bedrij-
ven of 6 Tafereelen, met
een Naspel, door J. J. **CREMER**.
Aanvang 7 ure.

WOENSDAG 30 JANUARIJ 1867:
Derde Gastvoorstelling van den He **RICHARD**, uit Dresden,
Der Troubadour, Grosse Oper in 4 Acten.
Musik von VERDI.
Aanvang 7 ½ ure.

Rotterdamsche courant, 30 januari 1867:

SCHOUWBURG.
 WOENSDAG 30 JANUARIJ 1867:
Laatste Gastvoorstelling van den Heer
RICHARD, in plaats van de aange-
 kondigde Voorstelling,
Die Jüdin, Grosse Oper in 5 Acten. Musik
 von HALEVY.
Aanvang 7 ½ ure.

VRIJDAG 1 FEBRUARIJ 1867:
Tweede Voorstelling van
Boer en Edelman, Tooneelspel in 5 Bedrijf-
 ven of 6 Tafereelen, met
 een Naspel, door J. J. **CREMER.**

Java-bode, 11 maart 1865:

gen, in de Fransche drama's, die tegenwoordig voor ons
 tooneel vertaald worden, niet gevorderd. Maar wij hebben
 nu twee nieuwe *oorspronkelijke* tooneelstukken gekregen:
boer en edelman van **Cremer**, een weinig beduidend stuk,
 al werd ook bij de eerste opvoering de auteur er van op
 het tooneel geroepen, en *de Bruid hierboven* van Douwes
 Dekker, dat weder ons geheel het zielelijden van Multatuli
 te aanschouwen geeft en bij zijne gebreken geniale eigen-
 schappen bezit. Ongelukkigerwijze is **Cremer** in en Dekker
 uit de gratie van het publiek en gij weet: *c'est la grâce*
qui nous sauve. Dekker intusschen verklaart zelf van zijn
 drama, dat de gebreken, die men er in aantreft en die
 men aan zonden der jeugd wijt — hij schreef zijn stuk
 reeds voor vele jaren — dat drama misschien juist tot een
 meesterstuk maken. Gij weet, dat Douwes Dekker zich-
 zelve bespreekt en beoordeelt als een derde persoon en
 onbewimpeld zegt wat hij van zich-zelfen en zijn eigen

Bataviaasch handelsblad, 11 maart 1865:

Multatuli is zeer boos, dat de recensent van de *N. R. C.*
 zijn tooneelstuk: *de Bruid daarboven* niet mooi vindt.
Cremer heeft ook een vrij leelijk tooneelstuk vervaardigd,
 dat te Amsterdam is opgevoerd.

Rotterdamsche Courant, 29 december 1866:

SCHOUWBURG.
 ZATURDAG 29 DECEMBER 1866:
Das Nachtlager in Granada,
 Romantische Oper in 2 Acten. Musik von KREUTZER.
 Hierauf: **Mozart und Schikaneder,** oder
 der Schauspiel Director, Operette in 1 Act, Musik
 von MOZART. *Aanvang 7 uur.*
 ZONDAG 30 DECEMBER 1866:
De Keerkringshoeve, Tooneelspel in
 Tafereelen. *Aanvang 8 ure.*
 In Studie: **BOER EN EDELMAN,** oorspronkelijk Tooneelspel, door J. J. **CREMER.**

Rotterdamsche courant, 1 januari 1867:

SCHOUWBURG.
 DINGSdag 1 JANUARIJ 1867:
Vondel's Gijsbrecht van Aemstel,
 Treuspel in 5 Bedrijven. Gevolgd door: **DE BRUILOFT VAN KLORIS EN ROOSJE,**
 Blijspel met Zang en Dans, in 1 Bedrijf, waarin
 door den Heer ALBREGT in het karakter van
 Thomasvaer een **Nieuwjaarswensch** zal
 voorgedragen worden, vervaardigd door F. H. GREB. *Aanvang 7 ure precies.*
 In Studie: **BOER EN EDELMAN,** oorspronkelijk Tooneelspel, door J. J. **CREMER.**
 WOENSDAG 2 JANUARIJ:
JESSONDA, Grosse Oper in 3 Acten, von L. SPOHR. *Aanvang 7½ ure.*
 Verwacht op Maandag 7 Januarij 1867, ter benefice van den Kapelmeester LOUIS SAAR:
DER MASKENBALL, Grosse Oper in 5 Acten, Musik von AUBER.

Rotterdamsche courant, 29 januari 1867:

Aan de buitengewone voorstelling op heden avond voor de leden der Rotterdamsche Schouwburg-Vereeniging, waartoe gekozen was: BOER EN EDELMAN, tooneelspel in 5 bedrijven, 6 afdeelingen en een naspel, door J. J. **Cremér**, is een volledig succes ten deel gevallen. Wij zullen later eene eenigzins gedetailleerde beschouwing van het drama zelf leveren en maken thans slechts met een enkel woord gewag van de wijze der opvoering. Wij noemen in de eerste plaats mw. *Sandrock-ten-Hagen*, die op onberispelijke wijze het karakter weërgaf van den jeugdigen edelman »Oscar van Heidenhoeve" die, in weerwil van het door zijn vader zoo verkeerd begrepen en toegepast *Noblesse oblige*, de kunst dient. Die vader vond in den heer *Moor* een goed vertegenwoordiger, even als de rijke boer, die zijn *Elsje* aan zijne domme eierzucht opofferde, in den heer *van Ollefen*; »*Elsje*" werd zeer goed weergegeven door mw. *Fuchs*. Ook verdient het beschaafd spel van mw. *Walterop*, als »*Elmire*", een woord van lof; terwijl de heer *Albregt*, als »*Tijs*" de soms wat gespannen situatiën door zijn humor wist te releveren. Het overige personeel werkte mede tot het goed ensemble, dat op het publiek dan ook zijne uitwerking niet miste.

Nieuwe Rotterdamsche courant, 30 januari 1867

BOER EN EDELMAN.

Het leveren van verslag over hetgeen in betrekking staat tot het tooneel, behoort in den laatsten tijd geenszins tot de aangename zaken. Er valt te weinig te prijzen, te veel te laken. Het is eene treurige taak, zoo dikwerf de verwachting van den een, de hoop van den ander den bodem te moeten inslaan. Maar wat er aan te doen? Zoo lang dit blad niet besluit de rubriek *Kunstnieuws* op te heffen, is het verplicht zijne overtuiging met onpartijdigheid en naar beste weten uit te spreken, zonder zich door de overweging van onverschillig welke bijomstandigheden van den regten weg telaten afleiden. Zeker, wanneer overwegingen van anderen aard in aanmerking mogten komen, ze zouden op het oordeel der kritiek van invloed moeten zijn waar het de eerste opvoering hier ter stede geldt van het tooneelspel *Boer en Edelman*, van den heer *Cremér*. Nu er toch eindelijk een letterkundige is opgestaan, om zijne krachten aan het tooneel te wijden, verdienen zijne pogingen van alle zijden aangemoedigd te worden. Wij zelven hebben daartoe het voorbeeld gegeven, door naar vermogen mede te werken om de *Emma Berthold*, na de aanvallen waaraan de heer *Cremér* bloot had gestaan, het hoofd boven water te doen houden. Tot ons leedwezen is ons dit ten aanzien van het tooneelspel *Boer en Edelman* onmogelijk. Het stuk is na de eerste opvoering, die ten behoore

Vervolg:

ons die ten aanzien van het tooneelspel *Boer en Boerin* mogelijk. Het stuk is na de eerste opvoering, die ten behoeve van de leden der *Schouwburg-Vereeniging* was georganiseerd, gevallen te beschouwen. De redenen daarvan liggen voor de hand. De handeling heeft ten doel om den boer te leeren zijne wenschen niet te hoog te stellen, vooral niet wanneer er van de vestiging zijner dochter sprake is; daartegenover behelst het stuk de les voor den edelman, om de kunst in het algemeen en de beeldende kunst in het bijzonder, niet gering te schatten. Die stellingen, waarvan we de oorspronkelijkheid niet willen onderzoeken, zijn door den heer **Cremers** ingekleed op eene wijze, die niet goed te verdedigen is. De geheele intrige komt neder op de vraag: of een jong edelman, die beweert eene vocatie te hebben om beeldhouwer te worden, al dan niet van zijn vader vergoeding zal verwerven om zich aan de kunst te wijden, willende de vader zijn zoon liever plaats zien nemen in het corps-diplomatique. Dit voor den toeschouwer niet zeer belangrijk verschil van gevoelen, neemt door de halstarrigheid van den vader en de ziekelijke opgewondenheid van den zoon eene verhouding aan, die aan het ongerijmde grenst en hier en daar zelfs de perken van het tooneelspel te buiten gaat. De vader, die een studiebeeldje van den jongeling vernielt, wordt door den knaap met een stok geslagen. De vader vloekt diensvolgens den zoon, die kort daarna uit wanhoop in het water springt, om door een boer, een hem naspringt, gered te worden, welke zelfde boer bevorens een vuistgericht houdt over een heertje uit de stad. Het resultaat is, dat de vader ten slotte er in toestemt dat zijn zoon geen diplomaat maar beeldhouwer zal worden, vallende dan de scherm ten laatste even als in de *Tannhäuser* op de woorden: *Nach Rom!* Om die hoofdintrigue is eene dubbele amourette geweven, die aan eene gezette analyse ontsnapt. De boer *Peter Michels* speculeert wel op een huwelijk van zijne dochter *Elsje* met *Oscar*, den vorenbedoelden zoon van den edelman; die boer maakt haar wel ijdel en modaal ziek; hij praat haar het hoofd vol met allerlei eerzuchtig plannen; hij gaat zelfs zoo ver van het meisje geheel alleen naar den jongeling te zenden, met wien zij lange uren in eene kamer

Vervolg:

met een stok geslagen. De vader vloekt diensvolgens den zoon, die kort daarna uit wanhoop in het water springt, om door een boer, die hem naspringt, gered te worden, welke zelfde boer bevorens een vuistgericht houdt over een heertje uit de stad. Het resultaat is, dat de vader ten slotte er in toestemt dat zijn zoon geen diplomaat maar beeldhouwer zal worden, vallende dan de scherm ten laatste even als in de *Tannhäuser* op de woorden: *Nach Rom!* Om die hoofdintrigue is eene dubbele amourette geweven, die aan eene gezette analyse ontsnapt. De boer *Peter Michels* speculeert wel op een huwelijk van zijne dochter *Elsje* met *Oscar*, den vorenbedoelden zoon van den edelman; die boer maakt haar wel ijdel en modaal ziek; hij praat haar het hoofd vol met allerlei eerzuchtig plannen; hij gaat zelfs zoo ver van het meisje geheel alleen naar den jongeling te zenden, met wien zij lange uren in eene kamer

Vervolg:

op sloten zit; maar *Elsje* zelf schijnt het toch meer op zekeren *Tijs* een dorpsdichter (!), te hebben. Waarom nu wordt *Elsje* zinnig als zij den ouden edelman met verachting van een huwelijk tusschen haar en *Oscar* hoort gewagen? Bemint zij *Oscar* niet, dan zal eene Geldersche boerin toch wel niet krankzinnig worden omdat hare ijdelheid een klein beetje gekwetst is. Bemint zij *Oscar* wel, waarom spreekt zij dan altijd van *Tijs* en waarom ziet men haar plotseling, van den waanzin genezen en zonder zich verder om *Oscar* te bekreunen, blijmoedig met *Tijs* in het huwelijk treden? *Elsje* is zeker de éénige figuur in het tooneelspel, die sympathie inboezemt; waarom haar uit het raam laten springen om dan den edelman en zijn zoon een ellenlang gesprek te laten houden? Wat was natuurlijker dan dat vader en zoon eens gingen zien wat er van de arme meid geworden was? De houding van die twee mannen, die na dat incident een langdurig gesprek aanvangen over de verhouding van de kunst tot den adelstand, heeft zóó geërgerd, dat men in den foyer schier van niets anders hoorde spreken. Over het algemeen zijn al de karakters te sterk gekleurd. Die edelman, die gelooft dat eene adellijke dame een smet op haar blazoen werpt wanneer zij een bouquet vlecht, is met zijn: "*daar is de tuinman voor!*" een gek, zoo als er zelfs niet waren ten tijde toen de adel nog het regt had zich aan vooroordeelen schuldig te maken. Die boer *Peter Michels*, die, na al het mogelijke beproefd te hebben om zonder boos opzet zijne dochter ten verderve te voeren, den moed heeft bij den edelman met geweld in huis te dringen om voor *Elsje* de hand van *Oscar* te vragen en die vervolgens een boxpartij met de livereibedienden aanvaardt, is zeer zeker een beeld

Vervolg:

voor *Elsje* de hand van *Oscar* te vragen en die vervolgens een boxpartij met de livereibedienden aanvaardt, is zeer zeker geen beeld van de werkelijkheid. Die *Oscar*, met zijne overdreven ideën en opesproefde phrasen, is zachtst genomen een geheel exceptioneel wezen. *Tijs*, de rijmer van het dorp, is niet slechts improvisator, maar tevens filosoof, en in zijn ledigen tijd beschermder der onschuld; het is een der zonderlingste figuren van het geheele werk. Jonker *Wolkhevel* is een *hors d'oeuvre*, slechts noodig om een briefje te schrijven dat tot een misverstand aanleiding geeft; het rendez-vous tusschen dien zedeloozen kwast en het waanzinnige *Elsje* is eene geraffineerde akeligheid. Of het tevens wel aanneembaar is dat die jonker, die zich opzettelijk op reis heeft begeven om de hand der rijke *Elmire* te verwerven, geen vijf gulden kan betalen, gelijk in de eerste acte wordt vertoond, moeten we betwijfelen. Die *Elmire* zelf is eene verstandige meid, die zich in *Oscar* een man neemt. Ook zij deinst er niet voor terug *Oscar* in de Hermitage op te zoeken en daar met hem alleen te blijven. Over *Elsje* zelf spraken we reeds hierboven; het zou eene wel een weinig gelikte maar toch charmante figuur zijn, indien zij, in plaats van waanzinnig te worden, aan den ouden baron na de woorden: "*Zeg man, meen je mijn!*" geducht de waarheid zei, om dan in de armen van *Tijs* troost te gaan zoeken; van een beeldhouwer tot een dichter *il n'y a qu'un pas!* Al wie verder in het stuk optreden zijn neven-figuren, die we niet behoeven aan te stippen. Voeg nu bij dat alles de tooneeltaal, waarin meest alle figuren zich bewegen, niet in het minst de jeugdige *Oscar*; de veelvuldige onbeduidende scènes, en de dikwerf onuitstaanbaar lange zamenspraken, en men zal kunnen begrijpen waarom het vrij talrijk auditorium aan het stuk zijne toejuichingen onthield.

Vervolg:

begrijpen waarom het vrij talrijk auditorium aan het stuk zijne
toewijdingen onthield. Gemis aan eene boeiende intrige, de
eendrigheid van meest alle hoofdfiguren en de onbedui-
dende handeling zetten aan dit tooneelspel eene mate van mono-
tonie bij, die door weinige stukken wordt geëvenaard. Het spreekt
van zelf, dat *Boer en Edelman* ook goede bladzijden behelst; som-
mige scènes verdienen geprezen te worden, hier en daar baant
het vernuft van den schrijver zich een weg door snedige zinnen;
maar in het algemeen genomen is het duidelijk, dat de heer
Cremér, toen hij de *Emma Berthold* schreef, op een veel
hooger standpunt gevorderd was.

Het stuk scheen met zeer veel zorg ingestudeerd te zijn. Al
de artisten werkten met grooten ijver naar vermogen mede om
het te doen slagen. Indien zij daarin niet geslaagd zijn, 't
is zeker niet hunne schuld. Van de dames verdienen me-
vrouw SANDROCK TEN HAGEN (*Oscar*) en mejufvr. FUCHS
(*Elsje*) bijzonderen lof; zij maakten, naar onze schatting,
al datgeen van hare rollen wat er van te maken was. Mevr.
VAN WALTEROP speelde de *Elmire* beter dan wij in lang iets van
haar gezien hebben. Mevrouw ALBREGT verdient er onverdeeld
den dank voor, dat zij zich wel met de partij van *Vrouw*
Lofter heeft willen belasten. Van de heeren komt de meeste
lof toe aan ALBREGT, die de *Tijs* met warmte en zonder charge
speelde; dat hij zich zóó wist in te toomen dat men niet om hem
lachte, is in dit geval voor dezen uitstekenden komiek de beste
hulde. Ook de heeren MOOR en VAN OLLEFEN verdienen gepre-
zen te worden; de eerste zou iets minder stijf en afgemeten kun-
nen wezen met een weinig meer ware noblesse in het voorkomen;
de laatste blijft al het goede van zijn spel door eene gekunstelde,
teemende, door naklanken ontsierde mondelinge voordragt bederven.

Vervolg:

de laatste blijft al het goede van zijn spel door eene gekunstelde,
teemende, door naklanken ontsierde mondelinge voordragt bederven.

Het ensemble was loffelijk; men had evenwel niet zulke lange entre-
es behoeven te houden, die de monotonie van het tooneelspel
meer dan noodig was deden uitkomen.

Gebrek aan plaatsruimte heeft ons belet onze ongunstige meening
over *Boer en Edelman* uitvoeriger te omschrijven. Wegeloooven
intusschen in breede trekken genoeg te hebben aangevoerd om ons het
regt te mogen aanmatigen den heer Cremér eene schitterende revan-
che aan te bieden. Hij levere een nieuw tooneelspel, dat we met te meer
verwachting en belangstelling te gemoet zien, nu *Emma Berthold*
een grooten vooruitgang op *Boer en Edelman* vertegenwoordigt en
het nieuwe werk alzoo weder hooger kan staan dan *Emma Ber-
thold*. Bekwaamheid alléén vormt geen tooneelschrijver; hij behoeft
evens ondervinding en routine. *Boer en Edelman* nu was,
indien we ons niet bedriegen, een eersteling. De heer Cremér
lezit thans reeds veel te veel ervaring om zich aan een *Naspel* schul-
dig te maken gelijk in *Boer en Edelman*, dat op zoo totaal onge-
motiveerde wijze het tooneelspel met geweld besluit. Men verlaat
nu den schouwburg, zelfs zonder te weten of die *Oscar* een in-
gebeelde dwaas is, dan wel een genie. Hij gaat naar Rome
om er te studeren; zal hij van daar als een groot beeldhouwer
wederkeeren? of zal hij het daar niet verder brengen dan in
het vak van steenhouwen? Het is eenigermate noodzakelijk
dat het publiek daaromtrent zekerheid verwerve. Zoolang men
toch de zekerheid niet heeft dat *Oscar* geen verwaande kwast
is, die, in zijne ingenomenheid met zich zelven, genie met in-
beelding verwacht, blijft het eigenlijke vraagstuk onbeslist en
kan het later zeer goed blijken dat de knaap, juist in het
belang der kunst, wijzen had gedaan dan wat hij deed.

Vervolg:

< overkeeren? of zal hij het daar niet verder brengen dan in
 et vak van steenhouwen? Het is eenigermate noodzakelijk
 dat het publiek daaromtrent zekerheid verwerve. Zoolang men
 toch de zekerheid niet heeft dat *Oscar* geen verwaande kwast
 is, die, in zijne ingenomenheid met zich zelve, genie met in-
 beelding verwart, blijft het eigenlijke vraagstuk onbeslist en
 kan het later zeer goed blijken dat de knaap, juist in het
 belang der kunst, wijzer had gedaan den raad zijns vaders te
 volgen. Beter toch een middelmatig diplomaat dan een middel-
 matig kunstenaar.

Rotterdamsche courant, 30 januari 1867:

VRIJDAG 1 FEBRUARIJ 1867:
Tweede Voorstelling van
Boer en Edelman, Tooneelspel in 5 Bedrij-
 ven of 6 Tafereelen, met
 een Naspel, door J. J. **CREMER**.
Aanvang 7 ure.

Utrechtsch provinciaal stedelijke courant, 4 februari 1867:

† Ten tweede male mogen wij in dit sai-
 zoen melding maken van een oorspronkelijk
 sch tooneelstuk, door het gezelschap van
 den heer de Vries hier voor het eerst opge-
 voerd. Onze lezers vreezen niet, dat wij in
 eene vergelijking zullen treden tusschen het
 reeds zoo ontelbare malen besproken drama,
 uit van Lenneps jongsten roman getrokken, en
 het tooneelstuk, Boeren Edelman, dat wij aan de
 pen van onzen beroemden novellist Cremer hebben
 te danken. Een parallel is onmogelijk, om de een-
 voudige reden, dat het Donderdag jl. opgevoerde
 stuk qua tooneelprodukt niet alleen bijzonder veel
 goeds, schoons en verdienstelijks bezit, maar dat
 < t onzes inziens tot de best geslaagde stukken be-
 noort, die wij van onze vaderlandsche schrijvers
 zagen tentooneebrengen. Wat men ook van an-
 dere zijden daartegen moge aanvoeren, wij doen een
 beroep op de toeschouwers van Donderdag avond
 en vragen hun, of de grondtoon van het stuk niet
 zuiver, de gang der gebeurtenissen niet logisch,
 de ontwikkeling der ideeën en feiten niet natuur-
 lijk, de inkleeding niet wáár, soms geestig, meer-
 malen echt humoristisch was, zoodat de gulle
 lach, door menigen kwinkslag opgewekt, niet
 getemperd werd door de traan des gevoels, die uit
 't hart opwelde? Wie vlekjes of vlekken wilde
 zien, hem misgunnen wij zijn mikroskopisch
 instinkt, zijn vergrootglas niet; wie fouten zocht,
 gunnen we den triomf ze te hebben gevonden,
 doch hen, die dankbaar voor 't genot, hun dooreen
 vaderlandsch auteur geschenken, en even erken-

Vervolg:

telijk in het bewustzijn, dat het goede en schoone hier de bovenhand behield, **Cremér** in gedachte een *bravo* toeriepen, hen wenschen wij geluk, dat zij het genotroovend stelsel niet huldigen, om te willen dooden, wat uit een's landgenoots pen gevloeid, volgens een armzalig beginsel door landgenooten moet uitgewischt worden. En dat verhoede 't publiek, dat het hollandsch tooneel zoo gaarne in waarde zag rijzen, het publiek, dat bij eene voorstelling als de laatste beseft, dat onze acteurs — de meesten waren onverbeterlijk in hunne rollen — dubbele aanmoediging verdienen, waar ze zóó vertolken, en dat een tooneeldirekteur als de Vries, die door uitmuntend dekoratief, het geheel zoo keurig volmaakte, waard is den steun te genieten, die hem zoo regtmatig te beurt valt!

— Gister had te Rotterdam eene algem. vergadering plaats van de rotterdamsche schouwburgvereniging. Het kommittee deelde daarin mede dat het de exploitatie van de zaak niet voor zijne rekening nam, tenzij behalve het reeds gewaarborgd bedrag, nog een som van / 15000 gewaarborgd werd. De vergadering besloot, tot verkrijging van dien waarborg, eene intekening open te stellen op 100 aandeelen van / 150 elk. Daarvan werden staande de verg. reeds 21 aandeelen geplaatst en zal een komm. belast worden, met de plaatsing der 79 overige. Indien de onderneming over 1867/68 nog in stand gehouden kan worden, zullen voor 1 Sept. 67 voorstellen ter reorganisatie der vereeniging worden in behandeling genomen.

Rotterdamsche Courant, 12 februari 1867:

SCHOUWBURG.
DINGSDAG 12 FEBRUARIJ 1867:
Boer en Edelman, Tooneelspel in 5 Bed.
een Naspel, door J. J. **CREMER.** van of 6 Tafereelen.
Aanvang 7 uur.

SCHOUWBURG.
DINGSdag 12 FEBRUARIJ 1867:
Boer en Edelman, Tooneelspel in 5 Bedr.
een Naspel, door J. J. **CREMER**.
Aanvang 7 uur.

WOENSDAG 13 FEBRUARIJ 1867:
ROMEO und JULIA, Tragische Oper in 3 Acten. Musik v. BELLINI.
Aanvang 7 1/2 uur.

VRIJDAG 15 FEBRUARIJ 1867,
ter Benefice van Mevr.
ALBRECHT-ENGELMAN:
Preciosa, of het Spaansch Heldinnest.
Romantisch Tooneelspel in 4 Bedr.
naar 't Hoogduitsch, door KERKHOVEN. In
jaren niet vertoond. Muziek van CARL MARIA
WEBER.
Aanvang 7 1/2 uur.

Leydse courant, 22 februari 1867:

SCHOUWBURG TE LEIDEN.
De Tooneelisten van den Rotterdamschen Schouwburg, onder directie van den
Heer J. ED. DE VRIES, zullen de eer hebben te vertoonen
op **MAANDAG den 25sten Februarij 1867,**
BOER EN EDELMAN.
Tooneelspel in 5 Bedrijven of 6 Tafereelen met een Naspel door J. J. **Cremer**.
Aanvang ten 7 uur.

PRIJZEN DER PLAATSEN:
Loges f 1.60, Baignoires f 1.20, Parterre f 1.—, Gallerij f 0.50,
Achter-Gallerij f 0.30.

De plaatsen zijn te bespreken: voor Aandeelhouders op Zaterdag den
23sten Februarij, en voor Niet-aandeelhouders op den Speeldag van 10 tot 1 ure.

De opregte Haarlemsche courant, 12 november 1868:

CREMER'S
BOER en EDELMAN
EN
EMMA BERTHOLD,
zullen worden opgenomen in het
GEILLUSTREED STUIVERS MAGAZIJN 1869.
(52 bladen à 5 cents.)
Alom verkrijgbaar.

Nieuwe Rotterdamsche courant, 27 januari 1869:

GEILLUSTREERD STUIVERS-MAGAZIJN.
 (5 cents per vel druks van 16 pag. à 2 kolommen.)
I N H O U D:

Blad I. VOORWOORD. <i>Th. v. Westhrene Wz.</i> DE ZUSTERS. (Met Plaat.) <i>Assollant.</i> DE AVONTURIER. <i>J. J. Cremer.</i> BOER EN EDELMAN, Tooneelspel in vijf bedrijven en zeven afdeelingen. VERSCHEIDENHEDEN.	Blad II. <i>Yarmouth.</i> (Met Plaat.) <i>Assollant.</i> DE AVONTURIER. (Vervolg.) <i>J. J. Cremer.</i> BOER EN EDELMAN. (Vervolg.) <i>I. S. G. Gramberg.</i> NED.-INDISCHE SCHETSSEN. VERSCHEIDENHEDEN.
---	---

2003

Uitgave van GEBR. BELINFANTE, 's Hage.

Arnhemsche courant, 5 april 1869:

...n drama te beoordeelen naar de voordragt van den
 auteur is niet wel mogelijk: werd *Boer en Edelman*
 opgevoerd door acteurs, die een talent hadden als
 de heer **Cremer** weder gisteren avond aan den dag legde,
 weinige tooneelstukken zouden er zijn, die zooveel ge-
 noegen gaven. De toestand van ons hollandsch tooneel
 geeft evenwel niet veel regt om zich zulk eene opvoering
 voor te stellen; ongetwijfeld zou er veel verloren gaan
 van de geestige en vloeiende dialoog, die bij de voor-
 dragt door den heer **Cremer** zelve nu ten volle aan het
 licht kwam. Daarentegen miste men de mise en scène
 en stond de handeling niet altijd even duidelijk den
 toehoorders voor oogen.

Dit onvermijdelijk bezwaar daargelaten, gelooven wij
 dat *Boer en Edelman* wint, wanneer men het niet ziet
 opvoeren, maar hoort voordragen, en met onverdeelde
 belangstelling volgde dan ook het talrijke publiek in
 de concertzaal van *Musis Sacrum* den spreker. Zijne
 gave om door toon en stem en met behulp van die

Vervolg:

...gave om door toon en stem en met behulp van die
 middelen, die *Cremers* geheim zijn, personen en ge-
 hoedstoestanden weêr te geven, wekte ook thans weder
 de algemeene bewondering. De hooghartige baron en
 de bluffende boer, adel- en geldtrots, de wufte jonker
 en de gevoelige kunstenaar, de vrouw uit de groote
 wereld en het naieve landmeisje, allen werden met een
 natuurlijkheid opgevoerd, grooter dan een acteur het
 zou vermogen, terwijl, zooals wij reeds zeiden, ook de
 dialogen beter gevoeld en begrepen werden. Jammer
 slechts dat men ze niet altijd even goed kon volgen:
 de concertzaal toch is voor een spreker een ondankbaar
 lokaal: vooral zij die op eenigen afstand zaten hadden

Vervolg:

Of men **Cremer** liever eene betuwsche novelle dan wel een drama hoort voordragen is eene zaak, waarover zeer lang kan worden gesproken: hij *heeft* een drama voorgedragen, en op eene wijze, zooals geen tijdgenoot hem zal nadoen. De toejuichingen hem ten deel gevallen waren dan ook in alle opzichten verdiend en geen enkel toehoorder zal onbevredigd de zaal hebben verlaten.

Utrechtsch provinciaal en stedelijk dagblad, 12 april 1869:

Schouwburg-Overzicht.

Op het einde van een onzer vorige overzichten drukten we den wensch uit, dat de Schouwburg-direktie de keuze harer op te voeren stukken voor de laatste serie eenigzins mogt wijzigen. Met genoegen kunnen wij thans konstateren, dat dit inderdaad is geschied. Wel was *Emma Berthold* van **Cremer** eene oude bekende, doch tevens een diergenen, die men gaarne terug ziet. 't Stuk is bekend en reeds herhaaldelijk zijn er beoordeelingen van geleverd; er rest dus slechts met een enkel woord van de opvoering te gewagen en wij aarzelen niet die welgeslaagd te noemen; allen deelnemers daarom dan ook een woord van hulde, maar niet het minst mevrouw Sandroock-ten Hagen (*Emma Berthold*) en den heer Moor (*Eduard*). 't Doet ons leed van de volgende voorstelling niet een even gunstig oordeel te kunnen geven. Toen we de *Steenwerker* zagen aangekondigd voor de benefiet-voorstelling van den heer van Olleffen, verwachtten wij op een tooneelwerk te worden vergast, dat de erkende

Vervolg:

tooneelwerk te worden vergast, dat de erkende talenten van den verdienstelijken direktur op schitterende wijze zou doen uitkomen; — in die verwachting zagen we ons grootendeels te leur gesteld. Zonder geest, zonder strekking schildert ons dat tooneelprodukt den strijd van een ongelukkige tegen het hem vervolgende noodlot, doch een strijd, den man van karakter onwaardig; een diefstal, waardoor een geacht handelshuis op den rand des verderfs wordt gestort, kan toch nimmer vergoëlijkt worden, door de slagen, die den steler hebben getroffen... en vond die misdaad nu nog straf, maar neen, de onschuldige vrouw boet op vreese-lijke wijze voor het misdrijf van den man, die rijk en onafhankelijk wordt, en zijne dochter gelukkig ziet worden met den man harer keuze! Het spel van den beneficent was overigens onberispelijk. Zijn werk getuigt immer van ernstige studie. De *twee Invaliden* (*Albregt* en *Morriën*) gaven het publiek eene aangename afleiding en deden het hartelijk lagchen; het stukje heeft ten minste een grondslag en is iets

Vervolg:

meer dan eene aaneenschakeling van geforceerde aardigheden, het gebrek van veel nastukjes.

Wie een degelijken inhoud in aangename vorm wenschte ingekleed te zien, zal zich den avond, waarop *de gouden schoenpoetser* werd opgevoerd, zeker niet beklagd hebben. En geen wonder! De eeuwige Dickens had in *our mutual friend* de karakters met zijn meesterhand ontworpen en zijn werk had der *Olle Lotte* aanleiding gegeven tot eene bewerking voor het tooneel, waarbij het oorspronkelijke niet te veel van zijne oorspronkelijkheid verloor. De heer van Ollefen (Boffin) en mevr. Albregt (Hetty) gaven ons een paartje goedhartige parvenu's te aanschouwen, gelijk men ze helaas! maar al te zelden in het dagelijksch leven vindt! vooral Hetty was weer een van die rollen, die als het ware expresselijk voor het talent van mevr. Albregt gekreëerd schijnen. Intriganten als Clara Steewens (mevr. Götz) en haar broeder Lingworth (de heer Haspels) zoo goed schilderden, knagen maar al te veel aan onze welgestelde

Het vaderland, 8 juli 1869:

EMMA BERTHOLD
TOONEELSPEL
DOOR
J. J. CREMER,
verschijnt in het TWEEDE DEEL van het
Geïllustreerd Stuivers-Magazijn 186

BOER EN EDELMAN
TOONEELSPEL
DOOR
J. J. CREMER,
is opgenomen in het EERSTE DEEL van hetzelfde
Tijdschrift.

ABONNEMENTSPRIJS:
In loose vellen: 5 cents per week (of f 2.60
per jaar).
In afleveringen: 25 cents per maand (of
f 3.— per jaar).

ADVERTENTIE
worden in het **Stuivers-Magazijn**
meest verspreide tijdschrift van Nederland op
nemen à 20 cents per regel (bij abonnement
reg. à f 0.174, 500 reg. à f 0.15, 1000 reg. à f 0.12
per regel).

SCRAVENHAGE,
GEBROEDERS BELINFANTE.
1869.

Nieuws van den dag, 24 juli 1874:

Bij **GEBR. BELINFANTE**, te 's Hage, zijn
verschenen:

J. J. CREMER, Boer en Edelman, Too-
neelspel f 0.75.
J. J. CREMER, Emma Berthold,
Tooneelspel. „ 0.75.
J. J. CREMER, Het Hart op de
Veluwe, Novelle, opgenomen in
het *Familieblad*. Prijs per jaargang „ 5.00.

Het vaderland, 9 oktober 1874:

Binnenland.

— Donderdagavond vertoonde de vereeniging Amicitia alhier een nieuw tooneelstuk van **Cremer**, getiteld: „Boer en Edelman,” dat wat inhoud en karakterteekening betreft, het „Titulair” van denzelfden schrijver ver in de schaduw zet. Ofschoon wij niet wisten dat er in onzen tijd nog adelijk getituleerde menschen waren, die zoo sterk in het gareel der vormelijkheid gespannen zijn als de baron van Heidenhoeve van dezen schrijver dat is, 't geen trouwens wel aan onze kleine wereldkennis zal zijn toe te schrijven, en in de boerenwereld die wij kennen een Peter Michiels op zijn minst tot de groote zeldzaamheden behooren zal, kan dat geen reden zijn, om naar eene herhaalde opvoering van het stuk niet te verlangen.

Onder de vele schoone, soms treffende ta-

Onder de vele schoone, soms treffende tafereelen en schetsen die er in voorkomen, bekleedt naar onze meening de figuur van Thijs, den eenvoudigen, ronden boerenknaap, eene voorname plaats, en heeft de schrijver, door hem tegenover den karakterloozen, nietswaardigen jonker Wolkheuvel en den edelen doch ontmoedigten Oscar te doen optreden, een nieuw bewijs geleverd van zijne frissche levensopvatting en diepe menschenkennis.

De echt pikante en beteekenisvolle zinnen in het stuk moeten wel den meest koelhartigen

toehoorder in de ziel grijpen. Daarbij begrepen de spelers hunne rollen goed en waren de meesten zooals gewoonlijk best op hun plaats. Het aandachtige publiek gaf dan ook duidelijk te kennen dat het spel zoowel als het stuk zelf zeer op prijs werd gesteld, en had weer een regt genoegelijken avond, die met gezang en dans besloten werd.

Dagblad van Zuid-Holland en sGravenhage, 25 oktober 1878:

Afl. 17 en 18 van Cremer's *Romantische Werken* (uitgave van den heer D. Noothoven van Goor) bevatten de *Lelie van 's Gravenhage* en *Boer en Edelman*.

De uitgaaf loopt nu ten einde. Reeds zijn fraaije prachtbanden gereed, om het werk in te doen binden; terwijl bij de 17e afl. een kleine schets was gevoegd van de twee premieplaten — staalgravures naar de twee beroemde werken van Joz. Israëls — welke schets bij hen, die de tafreelen kennen, deze weêr in het geheugen terugroepen.

Israëls als een premie hij **Cremer** — bijna zou men 't voor beiden minder vleijend kunnen achten, zoo 't niet een zoo sterk bewijs voor de activiteit van den uitgever ware.

Leeuwarder courant, 30 december 1895:

Gorredijk, 26 December. De sedert 1852 hier bestaande vriendenkring „D. O. V.” hield gisteren avond in de „Koornbeurs” alhier eene vergadering met dames. Opgevoerd werd „**Boer en Edelman**”, tooneelspel in 7 bedrijven, door J. J. Cremer. Hoewel de rollen over het algemeen bijzonder zwaar waren te noemen, werden ze toch met het meeste succes vertolkt, waarvoor aan de verschillende speelsters en spelers alle lof toekomt. Niet alle rederijderskamers is het gegeven om een stuk als het hier bedoelde, dat treffende tooneelen geeft te aanschouwen, tot zijn recht te doen komen, zooals hier plaats had.

Leeuwarder Courant, 4 februari 1896:

Heerenveen, 2 Febr. Heden avond gaf de „Vriendenkring” van Gorredijk op vereerend verzoek een voorstelling in „'t Posthuis” alhier. Ten tooneele werd gevoerd „**Boer en Edelman**”, tooneelspel in zeven bedrijven, door J. J. Cremer. Achttien acteurs en actrices, die allen zeer rolvast waren, toonden door hun los en zeer natuurlijk spel te begrijpen, dat het tooneel eene afspiegeling moet zijn van het leven. Gedurende de voorstelling heerschte onder het talrijk publiek een zeldzaam ernstige stilte, bij herhaling afgebroken door daverend applaus. Hoogst voldaan keerde ieder huiswaarts.

Nieuwsblad van het Noorden, 24 januari 1904:

1864.

1904.

OEFENING en VOLHARDING
't ZANDT.

Feestelijke Vergadering
op DINSDAG, 2 Februari 1904
in 't Hôtel BULTHUIS.

Opvoering van:

1. Boer en Edelman.

Tooneelspel in 5 bedr. en 7 afdeelingen.

2. Ein moet er trouwen.

Blijspel in 1 bedrijf.

Aanvang **6½ uur.**

Entrée **/ 1.00.**

De preanger bode, 19 april 1914: Interview met Anna Elisabeth Fuchs

Dat waren goeie jaren, vervolgt m'n gast-vrouw....Ik creëerde De Bruid daarboven van Multatuli; Elsje in **Boer en Edelman**; en 'k speelde ook in „Don Carlos“...“

Die van Schiller? vraag ik.

„Dat weet 'k niet, zegt juffrouw Fuchs (met iets in 'r stem van wat doet 't er toe?) Maar 't was mooi: Ik moest er in dood gaan. 'n Goddelijk stuk.“ Goed mensch, denkt de journalist, als 'k 'n tooneelschrijver was, zou ik liever op deze ontroerende wijze door 'n oudere vergeten worden—dan herdacht op de manier waarop meer dan een klassiek tooneelschrijver door jongeren herdacht wordt: nl. als 'n „taaie, die we op school moesten lezen....“ Bij Eduard de Vries bleef mej. Fuchs drie jaar; toen begonnen de rustloze tijden.

Onder welke directie heeft ze niet gewerkt? Rotterdamsche afdeeling, Kon. Ver-

Nieuwsblad van het Noorden, 18 december 1915:

„EENDRACHT”, Zuidhorn.

Feestelijke Herdenking

van het

Vijftigjarig bestaan der Kamer,

1sten en 2den KERSTDAG, Hotel „GROMMERS”.

1sten dag: Entrée bij Introductie.

2den dag: Met medewerking van oud-Leden opvoering van:

Boer en Edelman, Tooneelspel in 5 bedrijven.

Een nieuwe huishouding, blijspel in 1 bedrijf.

Aanvang 7 uur.

Entrée 75 cent.

Generale Repetitie Woensdag 22 Dec.

Entrée bij introductie

Nieuwsblad van het Noorden, 19 januari 1924:

1864 — 1924
Rederijderskamer
„Oefening en Volharding”
’t Zandt
in ’t hotel NIEBOER
Donderdag 14 Februari a.s.
„BOER EN EDELMAN”
op te voeren door leden
en oud-leden

Nieuwsblad van het Noorden, 19 februari 1924:

60-jarig jubileum der Red kamer „O. en V.” te 't Zandt.

Men meldt ons uit 't Zandt:

Donderdag- en Vrijdagavond had in het hotel „Nieboer” de feestelijke herdenking plaats van het 60-jarig jubileum van de Rederijderskamer „Oefening en Volharding”. Het publiek was van heinde en verre opgekomen, zoodat de groote feestzaal beide avonden bezet was. De voorzitter van „O. en V.”, de heer F. J. Coolman, opende Donderdagavond deze feestelijke bijeenkomst; hij heette allen welkom, in 't bijzonder den afgevaardigde van het hoofdbestuur van het P. G. R. V., den heer S. J. Heeringa, uit Zuidhorn en verder de aanwezige leden van de zusterverenigingen. De ingekomen telegrammen, alle gelukwenschen inhoudende, werden voorgelezen, o.a. die van enkele oud-leden en van de deelnemende Kamers aan het concours van den tweeden avond. Tevens ontving „O. en V.” een fraai bloemstuk van „Amicitia” van Onderdendam. Daarna gaf de voorzitter van „O. en V.” de leiding over aan den heer E. E. Cleveringa, voorzitter van de feestcommissie, op wiens verzoek staande het Bondslid werd aangeheven. Hierna ging men over tot de opvoering van het tooneelstuk: „Boer en Edelman”, tooneelspel in vijf bedrijven en 7 afdeelingen, door J. J. Cremer. Dit stuk was reeds meermalen door O. en V. opgevoerd en wel: in haar eerste levensjaar — dus nu 60 jaar geleden — en later bij het 25- en 40-jarig jubileum. Het stuk speelt in Gelderland omstreeks 1850 en is een echt „kijkstuk”. De tooneelen waren prachtig, vooral het eerste, dat een complete Geldersche boerenkermis voorstelde, verschillende kraampjes waren aanwezig en vóór de dorpskerk op het kermisterrein bewogen zich de boerenjongens en meisjes in typische kleederdracht, en vierden er ouderwetsch kermis, speciaal de boerendansen werden keurig uitgevoerd. In een der volgende bedrijven zagen we een bosch, natuurgetrouw weergegeven. In één woord: de aankleding van het tooneel was schitterend.

De tooneelcommissie had een in alle opzichten prachtige taak. Allereerst het in orde

■ Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan werd op Tweede Kerstdag in 1915 het spel "**Boer en Edelman**" opgevoerd.

Laatst bijgewerkt: 13 januari 2022.
www.jacobcremer.nl